

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת עקב

תשפ"א

(שנה ה', גליון מס' 205)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

**השיעור השבועי עם הרב אליהו בר חן,
מתקיים בכל יום שלישי, בבית הכנסת "כתר תורה" -
ניסנית,
ביישוב ניצן ב'**

זמן תחילת השיעור:

שעון חורף - 19:45

שעון קיץ - 20:00 (כאשר זמן צאת הכוכבים מתארך,

השיעור מתקיים מיד לאחר תפילת ערבית)

לקבלת הגליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה, לכתובת k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גליון שבועי"

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
20:54	20:17	19:02	ירושלים:
20:51	20:19	19:17	תל אביב:
20:54	20:20	19:10	חיפה:
20:53	20:18	19:18	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

יוסף דהאן בן רחל

רפאל פנחס בן מרים רמו

משה בן אסתר

חיים נתן צבי בן שרה

מאיר בן נעמי

אפי בן קונפיטה

מרדכי בן רינה

~~~

רות חפציבה בת פרלה

שושנה סולטנה בת מרים

אמירה בת נעמי

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

פרשת עקב התשפ"א

"הנהג בהן מידת דרך ארץ"

א. "והנה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יהוה אלהיכם, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו, יורה ומלקוש, ואספת דגנה, ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדה לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם, פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, והשתחיתם להם. וחרה אף יהוה בכם, ועצר את השמים, ולא יהיה מטר, והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה - אשר יהוה נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה, על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם, והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך, ובלכתך בדרכך, ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך, ובשערך. למען יראו ימיכם וימי בניכם, על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם - לתת להם, כימי השמים על הארץ", (דברים, יא', יג' - כ').

ב. במסכת ברכות (לה' ע"ב), למדנו:

"רב חנינא בר פפא, רמי -

כתיב¹, 'ולקחתי דגני בעתו וגו'². וכתב³, 'ואספת דגנך וגו'⁴,

¹ הושע, ב' - יא'.

² דהיינו:

שהדגן, הינו, של הקדוש ברוך הוא,

וכשירצה, הרי הוא נוטלו מאיתו.

³ דברים, יא' - יד'.

⁴ דהיינו:

שהדגן, הינו, של עם ישראל.

לא קשיא -

כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום⁵, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום⁶.

תנו רבנן, 'ואספת דגנך', מה תלמוד לומר?

לפי שנאמר⁷, 'לא ימוש ספר התורה הזו מפידך', יכול דברים ככתבן⁸?

תלמוד לומר, 'ואספת דגנך' -

הנהג בהן מנהג דרך ארץ^{9,10}, דברי רבי ישמעאל.

רבי שמעון בן יוחי אומר -

אפשר, אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח,

תורה, מה תהא עליה?

אלא -

---

⁵ דהיינו:

הפסוק שנאמר בו "ואספת דגנך", עוסק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, שאז, הדגן שלהם הוא.

⁶ דהיינו:

הפסוק שנאמר בו "ולקחתי דגני בעתו", עוסק בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, שאז, הקדוש ברוך הוא נוטלו, ומראה להם ששלו הוא.

⁷ יהושע, א' - ח'.

⁸ דהיינו:

שלא יעסוק האדם כלל בפרנסתו, אלא אך ורק בלימוד התורה.

⁹ דהיינו:

שהנהג בהן עם דברי התורה, גם מנהג דרך ארץ, שתהא עוסק גם בפרנסתך.

¹⁰ רש"י:

שאם לא כן, תצטרך לבריות, וסופך בטל מדברי תורה.

בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים ¹¹,
שנאמר ¹², 'ועמדו זרים, ורעו צאנכם' וגו'.
ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן ¹³,
שנאמר ¹⁴, 'ואספת דגנך'.
ולא עוד, אלא, שמלאכת אחרים נעשית על ידן,
שנאמר ¹⁵, 'ועבדת את אויביך' וגו'.
אמר אביי -
הרבה עשו כרבי ישמעאל ¹⁶, ועלתה בידן,
כרבי שמעון בן יוחי ¹⁷, ולא עלתה בידן ...
אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, משום רבי יהודה ברבי אלעאי -
בא וראה, שלא כדורות הראשונים, דורות האחרונים,

---

¹¹ דהיינו:

שהפסוק שנאמר בו "לא ימוש ספר התורה מפוך", מתקיים בזמן שישראל עושין רצונו של מקום,
שאז, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, והם יכולים לעסוק אך ורק בתורה.

¹² ישעיה, סא' - ה'.

¹³ דהיינו:

שכיוון שלא זכו, מלאכתן נעשית על ידי עצמן,
וממילא, מתקיים בהם הפסוק "ואספת דגנך", ואינם יכולים לעסוק אך ורק בתורה.

¹⁴ דברים, יא' - יד'.

¹⁵ דברים, כח' - מח'.

¹⁶ דהיינו:

שבד בבד עם עסק התורה, עסקו בפרנסתם.

¹⁷ דהיינו:

שעל האדם, לעסוק אך ורק בדברי תורה.

דורות הראשונים, עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן,
דורות האחרונים, שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן".

ג. והנה, בדעת אדונינו רשב"י הקדוש, שעל האדם מוטל בכל עת לעסוק אך
ורק בעסק התורה,

וכאשר אינו עושה זאת, הוא נחשב, ל"אין ישראל עושין רצונו של מקום" -
וממילא, עליו נאמר בפסוק "וְאֶסְפֹּת דְגָנְךָ",
נתקשה הריטב"א זיע"א:

שהלא, כל המתבונן בפרשת "וְהָיָה אִם שָׁמַע",

יבין מיד, שפרשה זו עוסקת, בזמן ש"ישראל עושין רצונו של מקום",

וממילא, ברור הוא הדבר, ש"וְאֶסְפֹּת דְגָנְךָ", מדבר על זמן זה,

ואם כן, היאך יכול רשב"י הקדוש, לדורשו, על זמן ש"אין ישראל עושין רצונו
של מקום".

עוד נתקשו בזה, בעלי התוספות:

והלא, רב חנינא בר פפא, ביאר לנו מכוח הסתירה של הפסוק "וְלִקְחֹתִי דְגָנִי
בְעֵתוֹ",

שהפסוק "וְאֶסְפֹּת דְגָנְךָ", מדבר על זמן ש"ישראל עושין רצונו של מקום" -

ולפיכך, נקרא "דגנך", כי אז הדגן שייך לעם ישראל.

ואם כן, היאך דורש רשב"י, שפסוק זה מדבר על "אין ישראל עושין רצונו של
מקום".

ותירצו:

"דמיירי ודאי שעושין רצונו,

אבל אין עושין רצונו כל כך,

דאינם צדיקים גמורים".

והיינו, שלשיטתם, ישנם ג' דרגות בדבר :

- א. כשהם "עושין רצונו של מקום", באופן מושלם, אזי, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, וכפי שנאמר "וְעַמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנֶכֶם".
- ב. כשהם "עושין רצונו של מקום", אבל לא באופן מושלם, אזי, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, וכפי שנאמר "וְאֶסְפְּתָה דָגְגָד".
- ג. כאשר "אינם עושין רצונו של מקום", כלל ועיקר, עליהם נאמר "וְלִקְחֹתִי דָגְגִי בְּעֵתוֹ".
ולדבריהם הקדושים, תיושב לנו גם קושיית הריטב"א :
דלעולם, פרשת "וְהָיָה אִם שָׁמַע", עוסקת בזמן ש"ישראל עושין רצונו של מקום"
ברם, אינם עושים זאת באופן המושלם.

- ד. והנה, מו"ז עט"ר, הגה"ק רבי ישמ"ח עובדיה זיע"א, הביא ¹⁸ לדברי ¹⁹ אדונינו הגר"א זיע"א, ביישוב קושיית התוספות ²⁰. וכדלהלן.
דהנה, כל המתבונן בפרשה ראשונה של "קריאת שמע", יראה, שנאמר בה ²¹ :
"וְאֶהְבֶּתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ".
ברם, בפרשה שניה של "קריאת שמע", הלא היא פרשת "וְהָיָה אִם שָׁמַע", לא
הוזכר עניין "וּבְכָל מְאֹדְךָ",
וכמאמר הכתוב (דברים, יא' - יג') :

¹⁸ בספרו הקדוש "תורה וחיים", עה"ת, בפרשתו.

¹⁹ בספר הקדוש "אוהל יעקב", הביא זאת מספרו הקדוש "דברי אליהו".

²⁰ וכן כתב רבינו המהרש"א זיע"א,

ב"חידושי אגדות".

²¹ דברים, ו' - ה'.

"וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם, וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם",
שכן, לכאורה, היה צריך להיכתב "וּבְכָל מְאֹדְכֶם", בלשון רבים.
ומכוח דקדוק זה, הוכיח:

שדווקא פרשה ראשונה, נאמרה על זמן ש"ישראל עושים רצונו של מקום", באופן
מושלם,
ברם, פרשה שניה, שנאמר בה "וְאֶסְפְּתָה דְגָנְךָ", נאמרה על זמן ש"ישראל עושים
רצונו של מקום", אך לא באופן מושלם,
וזוהי הוכחה גדולה ביותר, לתירוץ בעלי התוספות.

ה. והנה, בעניין זה, כתב²² מרנא רבינו חיים זיע"א מוואלאז'ין:
"כי ודאי שאין דעת רבי ישמעאל, שיהא הרשות נתונה לאדם - לפרוש ח"ו - אף
זמן מועט מעסק התורה, ולעסוק בפרנסה,
ויהיה בטל אותו העת, מעסק התורה לגמרי, ח"ו.
אמנם, רמזו רבי ישמעאל בלשונו הקדוש, 'הנהג בהן מנהג דרך ארץ',
רצונו לומר, 'עמהן' - עם הדברי תורה.

היינו, שגם באותו העת, ושעה מועטת, שאתה עוסק בפרנסה כדי הצורך,
וההכרח לחיות נפש,

על כל פנים, ברעיוני מחשבתך, תהא מהרהר רק בדברי תורה ...

ואמרו שם, 'הרבה עשו כרבי ישמעאל, ועלתה בידם. והרבה עשו כרשב"י ולא
עלתה בידם',

היינו, רבים דווקא,

כי ודאי שלכלל ההמון, כמעט בלתי אפשר, שיתמידו כל ימיהם רק בעסק התורה,
שלא לפנות אף שעה מועטת, לְשׁוֹם עסק פרנסת מזונות כלל ...

²² בספרו הקדוש "נפש החיים", שער א', פ"ח.

אבל, יחיד לעצמו, שאפשר לו להיות - אך עסוק כל ימיו בתורתו ועבודתו ית"ש,
ודאי, שחובה מוטלת עליו, שלא לפרוש אף זמן מועט מתורה ועבודה לעסק
פרנסה ח"ו, וכדעת רשב"י".

וביאור דבריו הקדושים:

שגם לשיטת רבי ישמעאל, לא הותר לו לאדם לבטל את עצמו מדברי תורה
"לגמרי",

וכאשר הוא הולך, לעשות לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו -

עליו להשתדל בכל זמן ועת, לעסוק בפרנסתו, ובד בבד, לחשוב ולהרהר בדברי
תורה.

ודבריו הקדושים הללו, תואמים הפלא ופלא עם דבריו הקדושים²³ של הגה"ק
רבינו אברהם דאנציגר זיע"א

"ודע לך אחי, כי לימוד התורה, היא פעולת הנפש ותולדותיה,

וכמו שאמרו זכרונם לברכה, על האשה, שאם אין דעתה להינשא, וישבה עשר
שנים בלא בעל, לא תלד עוד -

ואם דעתה להינשא לאיש, אף שישבה שנים הרבה בלא בעל, אף על פי כן נשאר כח
הלידה בנפשה, וכאשר נשאת תלד,

כך האיש הישראלי, אם יעזוב את התורה, ומייאש ממנה, אזי גם היא מרחקת
ממנו, ולא נשאר בנפשו עוד כח הלידה -

אבל אם אין דעתו לעזבה, רק מחמת אונס אי אפשר לו ללמוד ולדבק בה - ח"ו
שתרחק ממנו -

רק שתשב באלמנותה, ומצפה להינשא עוד אליו, ונשאר הכח בנפש.

כן אומר אני על עצמי, הגם שנסעתי למרחקים, והייתי סוחר, אף חכמתי עמדה
לי,

²³ בהקדמתו לספרו הקדוש "חכמת אדם".

כי בנסיעתי לדרך דעתי עליה, ובישיבתי בחנות דעתי עליה,
ותיתי לי שאפילו בשעת משא ומתן - פעמים הרבה היה דעתי עליה, בהרהור
פירוש או קושיא, ובפרט בששה מצוות עשה שכתבתי בחיי אדם כלל א'.
וקיימתי בעצמי, 'אל תעזביה ותצרך' ...
ויעידו עלי הסוחרים, שאפילו בעת נסיעתי בלייפסיג, לא מנעתי ליקח עמי גמרא
ומקרא ומשנה,
ואפילו בשעת יריד, כמעט שלמדתי בכל יום דף וחצי גמרא, חוץ משניות".
ומו"ר הגאון רבי שלמה פרשה שליט"א, כתב²⁴ לדיוקן זאת מדברי רש"י הקדוש:
דהנה, על מאמרו של רבי ישמעאל, "הנהג בהן מידת דרך ארץ",
כתב רש"י הקדוש, וז"ל:
"הנהג בהן' - עם דברי תורה",
והיינו:

שגם בשעת עסק המלאכה, צריך להיות ראשו של האדם עוסק בתורה.

ו. והנה, דבר זה שביאור ה"נפש החיים" זיע"א, ברור ופשוט הוא, לאנשים
ברי מעלה שכמותו,

ברם, אין הכל זכו למעלה שכזו -

ואם כן, תורה מה תהא עליה?

ומה עליהם לעשות?

ובכדי לבאר זאת, נקדים בדברי הגמרא²⁵ :

"דורות הראשונים, עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן,

דורות האחרונים, שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן".

²⁴ בספרו "שלמי יצחק", עה"ת, עמוד ריד'.

²⁵ הנ"ל.

ובביאור הדברים, כתב²⁶ רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, וז"ל:
"קביעות התורה בכל יום, בשעות ידועות. שלא יבטלנו, אפילו אם נזדמן לו עסק
גדול והכרחי,
הנה, זה מועיל לאדם בתרתי -
האחד, אפילו אם הוא קובע לתורה שתיים ושלש שעות דווקא, ושאר היום עוסק
במלאכה,
נחשב לו, כאילו כל היום עסק בתורה,
דקיימא לן²⁷, 'כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי'^{28 29}.

²⁶ בספרו הקדוש "בן יהוידע".

²⁷ יומא, פד' ע"ב.

כתובות, טו' ע"א.

קידושין, עג' ע"א.

בבא קמא, מד' ע"ב.

סנהדרין, עט' ע"א.

זבחים, עג' ע"ב.

²⁸ ביאור דין זה:

עיר שיש בה עשר חנויות המוכרות בשר,
תשע מהן מוכרות בשר כשר, ואילו העשירית מוכרת בשר טרף.
כאשר נמצא בשר מחוץ לחנויות, ואין אנו יודעים מהיכן הוא,
ההלכה בזה, שמותר לאכול את הבשר -
מחמת שרוב החנויות כשרות, ("כל דפריש, מרובא פריש").
ברם, כאשר האדם קנה בשר מאחת החנויות, ואין הוא זוכר מהיכן,
אזי, במקרה כזה אין הרוב מועיל, ואסור לאכול את הבשר.
וההבדל בין ב' מקרים אלו, הוא:
שכאשר הבשר נלקח מתוך החנות, אזי, הוא נחשב "קבוע",

ותועלת ה-ב', כיון שאם נזדמן לו עסק הכרחי בשעות אלו, שהם קבועים לתורה, והוא מניח העסק, ואינו מבטל לימוד התורה, נמצא, הוא מאמין, שכל עסקיו נעשים בהשגחתו יתברך, והוא המזמין לו פרנסתו במלאכה ועסק שעוסק, לכך, לא אכפת לו, אם עבר זמן העסק ולא עסק בו, כי בוודאי הקב"ה יזמין לו פרנסתו מדבר אחר - אף על פי, שהוא רואה בחוש, שעל ידי שביטל, ולא עשה אותו העסק, הלך מידו ריווח שהיה ראוי להרוויח באותו עסק. ולכן, לאדם כזה שהוא מאמין באמת בכך, יהיה לו הצלחה בעסקיו מאיתו יתברך, וירוויח משאר עסקים, מה שהיה לו להרוויח - מאותו עסק שהשליך מידו, שמלאכתו ועסקיו מתברכין. ולזה, אמר, 'עשו תורתן קבעי' - שלא שינו ולא ביטלו תורתן בזמן הקבוע, אפילו שנזדמן להם אותה שעה עסק הכרחי,

---

ו"כל קבוע, כמחצה על מחצה דמי".

ברם, כאשר הוא נמצא מחוץ לחנויות, הוא נחשב "פורש",

ו"כל דפריש, מרובא פריש".

²⁹ והיינו:

כשם שבדין "קבוע", אנו מחשיבין את חתיכת הבשר ל"מחצה על מחצה",

ומכוח זאת, אנו אוסרין אותה.

כך מי שעושה את תורתו "קבע",

אף על פי שכל קביעותו, אינה, כי אם ב' או ג' שעות ביום,

נחשבת לו תורתו, ל"מחצה על מחצה",

וכאילו, שעסק בתורה "כל היום כולו".

על ידי כן, 'זה וזה נתקיימה בידם'.
כי לימוד התורה, נחשב כשיעור גדול,
כאילו למד כל היום, כדין הקבוע.
והמלאכה, שהוא עסק הגשמי, גם כן נתקיים בידם,
שמלאכתם מתברך, שירוויחו בה ריווח טוב, כאילו עשו העסק הוא שנזדמן
לידם ולא עסקו בו.

ונראה לי בסייעתא דשמיא -
לכך, עשרת הדברות שבהם כלולה כל התורה, הם קע"ב תיבות,
לרמז, שצריך לעשות התורה קב"ע, וטוב לוי".
והיינו:

שדעתו של רבינו זיע"א, להמון העם,
לנהוג בדרך זו, שגם כאשר הם יוצאים לעשות לפרנסתם ולפרנסת בני ביתם,
עליהם לקבוע זמן לתלמודם, אשר זמן זה, יהיה זמן קדוש -
"חוק בל יעבור", שאין לזוז הימנו ולבטלו כל עיקר.

ז. והנה, במסכת מנחות (צט"ו ע"ב) למדנו:
"שאל בן דמה, בן אחותו של רבי ישמעאל, את רבי ישמעאל,
כגון אני, שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יונית?
קרא עליו המקרא הזה³⁰, 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יומם
ולילה',

צא ובדוק שעה, שאינה לא מן היום ולא מן הלילה, ולמוד בה חכמת יונית".
ונתקשה בזה³¹, הגה"ק מהרצ"ה חיות זיע"א:

³⁰ יהושע, א' - ח'.

³¹ בהגותיו על הש"ס, במסכת ברכות (לה' ע"ב).

דהנה, לשיטתו של רבי ישמעאל³², למדנו מן הפסוק³³ "לא ימושׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זְרַעְךָ", שצריך האדם לקיים "הנהג בהן מידת דרך ארץ", והיינו, שאין הדברים ככתבם וכלשונם. ברם, במעשה זה של "בן דמא", למד רבי ישמעאל מן הפסוק, את הדברים ככתבם וכלשונם, והיינו, שאסור לו לאדם לעשות מאומה, חוץ מדברי תורה. ומכוח קושייתו זו, נשאר בצריך עיון. עוד יש לעיין בה:

דהנה, הא פשיטא לן, ש"בן דמא" רצה ללמוד חכמה יוונית אך ורק לצורך פרנסתו, ולא ח"ו לצורך כפירה ב-ה' יתברך, ואם כן, מדוע רבי ישמעאל, אסר עליו ללמוד את אותה החכמה.

ח. וביאר בזה³⁴ הגאון רבי דוד הלל שליט"א, משמו של הרב הדומה למלאך ה' - מרנא רבי מיכל יהודה לפקוביץ זיע"א: דיש לחלק, בין "עבודה בידיים", לבין "עבודה שבמחשבה". רבי ישמעאל, שאמר, "הנהג בהן מידת דרך ארץ", דיבר, בעניין "עבודה בידיים", והיינו, מלאכת כפיים - כחרישה, זריעה, קצירה, דישה וזרייה. ברם, רבי ישמעאל, שאסר על "בן דמא", ללמוד חכמה יוונית, דיבר, בעניין "עבודה שבמחשבה",

³² במסכת ברכות, לה' ע"ב (הנ"ל).

³³ ישעיה, נט' - כא'.

³⁴ בספרו "שיח דבר",

הביאו מו"ר הגאון רבי שלמה פרשה שליט"א, בספרו "שלמי יצחק", עה"ת, עמוד רטו'.

כי "עבודה שבמחשבה", היא מסירה את מוחו של האדם מ"מחשבת התורה הקדושה" -

וגורמת לו, להסיר "בידיים", את התורה הקדושה ממוחו ומחשבתו. וממילא, אין הדברים סותרים זה את זה, כי אינם דומים זה לזה, כלל ועיקר.

ט. והנה, בעניין "תרבות וחכמת יוון", כתב³⁵ הגה"ק רבינו שמשון רפאל הירש זיע"א:

"אם נתבונן עתה במציאות ההיסטורית, נוכל לומר -

שיא הפריחה של יפת, הוא יון,

שיא הפריחה של שם, הוא עֵבֶר, העם העברי, עם ישראל, הקורא בשם ה' בין אומות העולם.

עד היום הזה, רק מיפת ומשם - מיוון ומישראל, יצאה תרבות והוראה לעולם.

כל אוצרות הרוח של האנושות, מקורם בְּשֵׁם ויפת.

וגם היום, כל התפתחות נוספת של תרבות וחינוך, היא המשך לתרומתם,

וגם תרומתה הרוחנית של רומא, באה מידי היונים.

יפת, הביא עידון אסתטי,

שם, האיר את הרוח, וזיכך את המוסר.

תרבות יון, ותורת ישראל, היו גורמים אדירים ופעילים, במלאכת חינוך האדם".

והנה, אותה האומה, אשר האירה את העולם בתרבותה ובחוכמתה,

גרמה בידיים, ל"עם ישראל", להתנתק ממקור קדושתה,

וכפי שנאמר במגילת אנטיוכוס (ז' - יא'):

³⁵ בראשית, ט' - כז'.

"ויען אנטיוכוס, ויאמר לשריו ... הבה נעלה עליהם, ונבטל מהם את הברית אשר כורתה להם,

שבת, ראש חודש, ומילה".

ומבואר:

דגזירות היוונים על עם ישראל, היו ב-ג' דברים אלו.

ויעויין מה שכתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"א), וז"ל:

"בבית שני, כְּשֶׁמְלָכֵי יוֹן גָּזְרוּ גְזָרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל,

וּבִטְלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת,

וּפְשָׁטוּ יָדָם, בְּמִמוֹנָם, וּבְבִנְיַתֵּיהֶם,

וּנְכַסּוּ לְהִיכָל, וּפְרָצוּ בּו פְּרָצוֹת, וְטָמְאוּ הַטְּהָרוֹת.

וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחֻצוֹם לַחַץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי

אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעַם מִיָּדָם, וְהִצִּילָם,

וּגְבְּרוּ בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאֵי הַכְּהֻנִּים הַגְּדוֹלִים, וְהִרְגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם, וְהִעֲמִידוּ

מִלֶּךְ מִן הַכְּהֻנִּים,

וְחִזְרָה מְלָכוֹת לְיִשְׂרָאֵל, יָתֵר עַל מְאֵתִים שָׁנָה, עַד הַחֲרָבָן הַשְּׁנִי",

והקשה הגאון רבי מסעוד חי רקח זיע"א ^{36 37}:

מהיכן הביא הרמב"ם, את עניין "וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת",

שכן, דבר זה לא הובא במגילת אנטיוכוס.

וביאר, שמקור דבריו, הוא מדברי רבותינו ז"ל במדרש ³⁸, על הפסוק ³⁹, "וְהִאֲרָץ

הִיִּתְהָ תַהוֹ וְבָהוּ, וְחִשְׁדָּה עַל פְּנֵי תַהוֹם, וְרוּחַ אֱלֹהִים - מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם",

³⁶ בספרו "מעשה רוקח", על הרמב"ם.

³⁷ נולד בשנת ה'ת"נ (1690 למניינם), באיזמיר, שם למד תורה - מרבי חיים אבולעפיה זיע"א,

נפטר בשנת ה'תקכ"ח (1768 למניינם), בטריפולי שבלוב.

³⁸ בראשית רבה, פרשה ב', ד'.

” וַיִּחְשְׁדוּ - זֶה גְלוּת יָנוּ,

שְׁהַחְשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֶיהָ,

שְׁהִיְתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם, כְּתָבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר⁴⁰, שְׂאִין לָכֶם חֶלֶק בְּאֵלֵהי יִשְׂרָאֵל,”

והיינו:

אף גזירות על לימוד התורה הקדושה.

וממילא, מבואר, דהיוונים, גזרו על עם ישראל, ד' גזירות:

שבת, ראש חודש, מילה, ותורה.

ולאור המבואר, אפשר:

שהאיסור ללמוד "חכמה יונית", הוא מחמת שחכמתם כמוה כ"תרבות חיים",

ומשכך, הלומד "חכמת יונית", משריש בנפשו "תרבות יונית",

ו"תרבות" זו, מרחיקה את האדם, מהר מאוד מאותם ד' מצוות, אשר הם יסוד

קיומו ונשמתו של "עם ישראל",

כי אותה ה"תרבות", "הַחְשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל”.

ולפיכך:

כאשר ראה רבי ישמעאל, מה עשתה חכמה זאת ללומדיה, הוא אסר ללומדה,

כיוון שאו אז, מתבטל הציווי של⁴¹ "לא יִמוּשׁוּ סִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ" -

ומהר מאוד, מתבטל הציווי של⁴² "לא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וּמִפִּי זֶרַע זֶרַעךָ”.

³⁹ בראשית, א' - ב'.

⁴⁰ בטעם הדבר, שרצו שיכתבו על "קרן השור", מצינו במפרשי המדרש, ב-ב' אנפי:

א. או שהשור, מרמז על "חטא העגל". וכביכול, שרוצים היוונים להזכיר להם את מעשה העגל,

ב. או, בכדי שגם בהמותיהם, יכריזו, נגד הקב"ה, ח"ו.

⁴¹ יהושע, א' - ח'.

⁴² ישעיה, נט' - כא'.

ובאם צריך האדם לנהוג במידת - "הנהג בהן מידת דרך ארץ",
הרבה מלאכות יש, שאינם קשורים ל"חכמה", המקדישה את כוחה ל"תרבות"
קלוקלת ורעה.

והנה, אותה ה"קביעות" בדברי תורה, שדיבר עליה רבי ישמעאל,
בין לשיטתו של בעל ה"נפש החיים" - שהיא מחשבה בדברי תורה, גם בזמן
מלאכה,

ובין לשיטתו של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א - שהוא זמן קבוע ללימוד תורה, אשר
אי אפשר לבטלו, והריהו כ"חוק בל יעבור",

צריכה להיות מְלוּוּה, גם בקביעות זמן ל"תפילה".

דהנה, מצינו במסכת ברכות (ח' ע"א):

"אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל⁴³ ⁴⁴,

תמה, ואמר⁴⁵, 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם, על האדמה', כתיב -

⁴³ דהיינו:

שישנם אנשים זקנים בבבל, המגיעים לאריכות ימים.

⁴⁴ רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהוידע"), נתקשה:

לשם מה סיפרו זאת לרבי יוחנן, שישנם זקנים בבבל.

וביאר:

שמכל בניו שמתו על פניו, נותר לו לרבי יוחנן בן אחד,

ובכדי שגם הוא לא ימות, שלחו רבי יוחנן לבבל -

משום שבכך ישנו שינוי מקום.

ודאג רבי יוחנן -

שכן, אין אריכות ימים אלא בארץ ישראל,

ולפיכך, אמרו לו שיש זקנים בבבל.

⁴⁵ דברים, יא' - כא'.

אבל בחוצה לארץ, לא.

כיון דאמרי ליה, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא,

אמר, היינו דאהני להו⁴⁶.

כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה,

קדימו וחשיכו, ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי⁴⁷."

ולכאורה, עדיין הדבר צריך ביאור:

כיוון שבפסוק האמור בפרשתן⁴⁸, בסוף פרשה שניה של קריאת שמע -

"לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם, עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִם - לְתֵת
לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ",

מובטח לאדם, שבשמירת מצוות הבורא יתברך, יזכה לאריכות ימים, בארץ
ישראל בדווקא,

ושם לא נאמר, שבמידה והוא ישכים ויעריב בבתי כנסיות, הוא יזכה לאריכות
ימים.

וביאר בזה^{49 50} רבינו המהרש"א זיע"א, על פי מאמר רבותינו ז"ל⁵¹:

---

⁴⁶ והיינו:

שאחרי שאמרו לו, שאותם הזקנים מאריכין לשהות בבית הכנסת,

שהם מקדימים לבוא בבוקר לשחרית,

ומאריכין לשהות בלילה בערבית,

סרה תמיהתו.

⁴⁷ דהיינו:

הקדימו בבוקר לשחרית, וכן תאריכו לשהות בערבית בלילה,

כדי שתאריכו ימים.

⁴⁸ דברים, יג' - כ'.

⁴⁹ ב"חידושי אגדות".

"רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שיקבעו בארץ ישראל,

שנאמר ⁵², 'כי כתבור בהרים, וככרמל בים יבוא',

והלא דברים קל וחומר -

ומה תבור וכרמל, שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה ⁵³, נקבעים בארץ ישראל,

בתי כנסיות ובתי מדרשות, שקורין ומרביצין בהן תורה,

על אחת כמה וכמה",

וממילא:

כאשר האדם משכים ומעריב בתפילתו, בצורה של "קביעות",

הרי הוא מתחבר אל קדושת בית הכנסת,

וממילא, הריהו נחשב כעומד בתוך ארץ ישראל,

ולפיכך, הוא זוכה לאריכות ימים ושנים.

באופן, שכאשר האדם נוהג ב"קביעות",

הן בעניין לימוד התורה הקדושה, והן בעניין תפילותיו,

אזי, הוא זוכה, ל-ד' דברים נפלאים ועצומים:

א. שפרנסתו מתקיימת בידו,

וגם כאשר מחמת אותה ה"קביעות", נדמה לו שבזה הוא מפסיד מפרנסתו -

---

⁵⁰ ועיין עוד בספר הקדוש "אהבת ישראל", עה"ת, עמוד קעא'.

לעט"ר אדמו"ר הגה"ק רבינו ישראל אביחצירא זיע"א.

⁵¹ מגילה, כט' ע"א.

⁵² ירמיהו, מו' - יח'.

⁵³ כתב רבינו המהרש"א זיע"א, ב"חידושי אגדות":

שבשעת מתן תורה, באו השרים של ההרים הללו, לשמוע את דברי התורה הקדושה.

- הרבה דרכים למקום, לפרנסו ולכלכלו,
- ב. שגם בשעת עיסוקו בפרנסתו, הריהו כמי שלומד תורה, וזאת, מחמת הדין של "כל קבוע, כמחצה על מחצה",
- ג. לאריכות ימים ושנים, וכהבטחת התורה הקדושה,
- ד. גם אם אינו נמצא בארץ ישראל, היות ובשעת תפילתו הוא מתחבר אל קדושת בית הכנסת, הרי הוא מחובר אל קדושת ארץ ישראל.
- יתן ה' יתברך, ונזכה להתחזק ולהשריש בנו עניינים נשגבים ועצומים אלו, וממילא, נזכה להיות בכלל אלו ש"עושין רצונו של מקום", באופן המושלם⁵⁴.
- אמן.

⁵⁴ כהדרגה העליונה ביותר, שכתבו בעלי התוספות.

לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי חנניה אדרי בר מימה זצ"ל
- רבי רחמים אדרי בר ביחה שמחה זצ"ל
- רפאל סיבוני בר גרסיה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- שלמה בר אסתרלייה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- קונפיטה בת דינה ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה